

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.23.1.223-234>

Ovidij: Ojnonino pismo Parisu (*Heroides* 5)

Prevedla Polonca Zupančič

Ojnonino pismo Parisu spada v prvi del Ovidijeve mladostne zbirke z naslovom *Pisma junakinj*,¹ ki je nastala pred letom 15 pr. Kr. V tej zbirki se je Ovidij prelevil v ženske like iz grške mitologije, ki pišejo svojim ljubimcem – gre za enostranska pisma, v katerih pesnik večinoma upodablja zapuščene ženske, ki objokujejo svojo usodo, trpijo zaradi povzročene krivice in z izjemno retorično spretnostjo zaman prepričujejo svoje nesojene ljubimce, naj se vrnejo nazaj.

Tipičen primer zapuščene ženske je tudi Ojnona. Medtem ko je zgodba o Parisu in Heleni splošno znana, pa je nasprotno lik podeželske nimfe Ojnone, ki jo je v mladosti Paris ljubil, a jo je nato zapustil, precej nepoznan.² Tudi v primerjavi z ostalimi junakinjami pisem, ki nastopajo kot ključne akterke v zgodbah moških mitoloških oseb, Ojnonin lik nima neposrednega vpliva na kasnejši potek trojanske vojne. V ohranjenih zapisih je omenjena le nekajkrat – večinoma gre za besedila, ki so nastala po *Pismih junakinj*. Poleg tega v ohranjenih fragmentih ni poudarka na ljubezenski zgodbi med Ojnono in Parisom, ampak na Parisovi smrti: po padcu Troje ga namreč smrtno rani puščica, Ojnona pa je zaradi svoje zdravilne moči edina, ki ga lahko reši. Ker pa se še vedno spominja, da jo je Paris v mladosti zapustil, mu noče pomagati. Naposled si vendarle premisli, vendar prepozno, saj je Paris že mrtev, zato tudi sama stori samomor.³ Knox je na podlagi analize ohranjenih omemb Ojnone

1 Tradicionalni lat. naslov je sicer *Heroides*, »Junakinje«.

2 Thea S. Thorsen v svoji analizi trdi, da je Ovidij vsaki junakinji pridal vzdevek, ki naj bi opisoval njeno usodo. Ojnona je tako strta (*Oenone laesa*, *Her.* 5.3–4) oziroma predvsem Parisova žena (*uxor*, *Her.* 5.80). Glej »Ovidian signatures and the single *Heroides*«, v: *Ovid's early poetry from single Heroides to his Remedia amoris* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 39–68, tu 42.

3 Glede izvornih besedil glej Peter E. Knox, ur., *Ovid Heroides: Select Epistles* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 140–141, in Howard Jacobson, *Ovid's Heroides* (Princeton: Princeton University Press, 1974), 176–179.

iz helenističnega časa prišel do zaključka, da so morali njen lik v Ovidijevem času sicer relativno dobro poznati, ni pa povsem jasno, kakšno vlogo so ji pripisovali v zgodbi o trojanski vojni⁴ – Homer je npr. v *Iliadi* sploh ne omeni, ker ni bistvena za potek vojne. V tem tudi Bebergal vidi njeno glavno šibko točko: »v pismu poudarja svojo pomembnost v svetu in svojo prejšnjo vlogo pri Parisu, a pri tem ne dojamemo, da sploh ni ključnega pomena ne za Parisa niti za mitološki kanon.«⁵ Toda lahko bi trdili tudi nasprotno: ravno s tem, ko jo je Ovidij postavil ob bok ostalim junakinjam, je potrdil ali celo kot prvi izpostavil, da je vendarle pomembna v Parisovi zgodbi, in poskrbel, da njena usoda ne bo potonila v pozabo.

Ojnonino pismo se v notranji kronologiji mita umešča v tiste trenutke, ko je junakinja spoznala, da se Paris iz Grčije ne vrača sam, ampak ga spremlja tudi Helena, s tem pa je konec njenih iluzij, da se bo še kdaj vrnil k njej – Ovidij je ta trenutek spretno postavil prav na sredino pisma, kjer je tudi največja zgostitev dramatične napetosti. Pred tem slišimo o njeni idilični pretekli sreči z mladostnim Parisom na podeželju, v zadnjem delu pa se usmeri še v negotovo prihodnost: po primerjavi s Heleno in številnih argumentih, s katerimi dokazuje, da je sama boljša in varnejša izbira, naposled sklene svoje pismo. S tem pa se pravzaprav vrne k začetnemu verzmu, v katerem se sprašuje, ali bo Paris sploh prebral, kar mu pošilja. Tako Ovidij že z uvodnim verzom nakaže Ojnonino zmedo in negotovost glede njenega sedanjega položaja v odnosu do bivšega ljubimca. Ta prijem v *Pismih* ni novost, saj ga Ovidij uporabi tudi pri drugih ženskah, ki so jih njihovi ljubimci zapustili, ter tako s čustvenim nagovorom bralca uvede v svet zapuščenega dekleta.

Šele v naslednjem verzmu se Ojnona tudi predstavi: je studenčna oz. pega-zovska nimfa, ki prebiva v Frigiji, pokrajini v Mali Aziji (3–4). Seveda podeželska nimfa, v katero se je Ovidij prelevil, v svoji preprostosti ne razume povsem nove situacije, saj je še neizkušeno mlado dekle, ki je naivno zaupala prvi ljubezni in posledično doživela razočaranje. V naslednjih vrsticah (5–12) zato išče razlog za svojo usodo pri bogovih oziroma pri sebi – sprašuje se namreč, če je morda kaznovana za kak svoj prestop ek iz preteklosti. Ne spomni se nobenega zločina, zaradi katerega bi jo bogovi lahko preizkušali, zato je zanjo nezasluzena kazen (tj. Parisov odhod) še toliko hujša – morda pa je njen »zločin« prav v tem, da je naivno zaljubljena.⁶ Premišljevanje o svoji preteklosti ji priključuje v spomin skupne čase s Parisom, ki je takrat še veljal za pastirskega sina. Kot mnoge druge junakinje (npr. Didona, Ariadna in Medeja) tudi Ojnona izpostavi dejstvo, da je bil njen izbranec sprva nižjega porekla in bi se zlahka veliko bolje poročila, če bi želela, a se je vendarle odločila zanj.

4 Peter E. Knox, ur., *Ovid Heroides: Select Epistles*, 140–141.

5 Craig Bebergal, *A Student's Commentary on Heroides 5, 16, and 17* (doktorska teza, Florida State University, 2013), 60.

6 *Ibid.*, 67.

V verzih 13–20 se nato zvrsti mini-epski »katalog« skupnih dejanj: skupaj sta počivala na prostem, prebivala v preprosti koči in se podajala na lov za zvermi, pri čemer nimfa očitno idealizira podeželje. V zadnjih verzih kataloga Ojnona pri omembi lova namiguje, da Paris sprva ni bil tako dober lovec in morda posledično ljubimec: opominja ga, da ga je prav ona naučila mnogih spretnosti, s tem pa tudi osvajanja žensk, s čimer je, ironično, sama pospešila konec njune zveze – metanje mreže in lov se namreč uporabljata tako v lovskem kot v erotičnem smislu.⁷ Gaertner ob tem izpostavlja Ovidijevo mojstrstvo, saj imajo takšni katalogi znaten vpliv na čustveno vpletenost bralca, ki dobi prek nizanja podob boljši vpogled v življenje in ozadje nekega lika, s tem pa se načeloma poveča tudi njegova simpatija do njega.⁸ Naštevaje se naposled zaključi z verzi 21–32, v katerih Ojnona obnovi Parisovo romantično gesto, značilno za pastoralni svet: njeno ime je vrezal na drevesa in s tem potrdil svojo ljubezen, še več: na topol je vpraskal celó zakletev in ji s tem prisegel večno ljubezen, ki jo je sedaj prelomil.

Ojnona na tem mestu pride k omembi Parisove sodbe, za katero ugotavlja, da je bila pravi vzrok za njeno nesrečo (33–42), čeprav je verjetno, da ji Paris ni zaupal celotne zgodbe. Dobro se spominja, da ji je njena telesna reakcija že takrat naznanila bodoče zlo, kar so ji potrdili tudi vidci. Dalje je bilo znamenje prihajajoče nesreče tudi tesanje ladij za odhod: s tem ko je dal Paris posekati drevesa, v katerih je nimfa domovala, je simbolno že nakazal konec zveze z njo.⁹ Ironija je seveda še toliko večja, če so bila med posekanimi tudi tista drevesa, na katera je vrezal Ojnonino ime.

V nadaljevanju (verzi 43–54) Ojnona opisuje njuno slovo in zatrjuje, da je Paris odhod objokoval enako kot ona sama. Ne vemo zagotovo, kaj je Paris Ojnoni zaupal glede svoje usode, saj imamo le njeno pričevanje, čeprav ji najverjetneje ni povedal vse resnice. Ker ne vemo niti, ali ji je obljubil, da se bo znova vrnil k njej, je Ojnonina prihodnost v očeh bralca še bolj nejasna. V verzih 55–66 poskuša Ovidij poglobiti ta vtis pri bralcu, ko uvede tipično podobo ženske, ki opazuje odhod ladje in nestrpno pričakuje njeno vrnitev. Ironija je seveda v tem, da bralec zelo dobro ve, da se Paris ne bo vrnil nazaj sam. Tudi Ojnona se zboji tega, a v tem trenutku še ni povsem prepričana, kaj se dogaja, s tem pa se povečuje tudi napetost. Od daleč namreč še ne razloči, ali je v škrlat odet Paris, čeprav to ni njegova značilna noša. S približevanjem ladje raste tudi njen strah, hkrati pa se vedno bolj izpostavlja kontrast med sedanjim in preteklim Parisom. Casali tako opozarja, da Ojnona pravzaprav pozna le »pastirskega Parisa«, zato bi bil tudi v primeru, ko bi zares on stal na ladji, zanjo

7 *Ibid.*, 71–72.

8 Jan F. Gaertner, »Homeric Catalogues and Their Function in Epic Narrative,« *Hermes* št. 129 (2001): 298–305, tu 300.

9 Catherine M. Bolton, »Gendered Spaces in Ovid's *Heroides*,« *Classical World* št. 102 (2009): 279–290, tu 281–282.

enako nerazpoznaven in tuj.¹⁰ Sledi razkritje, da je Paris pripeljal drugo žensko; v verzih 67–76 tako Ojnona dramatično opisuje svojo reakcijo: razpeta med besom in presunljivo žalostjo divja naokrog in si zadaja fizične rane. Je ogorčena in besni, a lahko po drugi strani le nemočno čaka in opazuje prihod ladij na obalo, zato vsa svoja negativna in konfliktna čustva usmeri vase, v fizično nasilje do lastnega telesa. Dramatičnost Ovidij ponazori tudi z uporabo sedanjika: Ojnona med opisovanjem očitno podoživlja čustva, ki so jo preplavila v tistem trenutku prepoznanja, ko pa se naposled le nekoliko umiri in znova zbere, se odloči napisati pismo, ki nastaja pred očmi bralca.

V nadaljevanju svojo jezo usmeri na Parisa (77–98): obtoži ga, da se je zaradi spremembe statusa prevzel, saj sebično ruši poročne vezi med Heleno in Menelajem. Z omembo Heleninega moža se Ojnona z njim poveže v skupni usodi, na ta način pa okrepi svoj položaj legitimne, »zakonske« žene, čeprav je ta legitimnost v njenem primeru vprašljiva – Paris se namreč ni nikdar uradno poročil z njo. Zaradi tega v naslednjih verzih raje poudari, da je ne zanimata bogastvo in status kot Heleno, pač pa je zadovoljna s preprostim življenjem. Še več: vredna je kraljevskega statusa, saj po rodu, lepoti in po svojih spretnostih, tudi v postelji, nič ne zaostaja za Heleno. Da bi še poudarila prednosti zveze z njo, Parisa opomni, da Heleni sledi vojska, ki pripravlja vojno, prav tako pa tudi številni starešine menijo, da je bila ugrabitev slaba odločitev, ki se ne bo dobro končala. V verzih 99–108 dalje navaja argument, da ženska, ki je enkrat prešuštvovala, ne bo ostala zvesta: Paris bo nekoč postal drugi Menelaj, saj Helena ne bo mogla ubežati svoji naravi. Bebergal na tem mestu izpostavi dejstvo, da je antični bralec dobro vedel, da so Ojnonina svarila brezpredmetna, saj bo Paris umrl, preden bodo Grki dobili Heleno nazaj, zato lahko njene grožnje zvenijo pomilovanja vredno.¹¹

Očitno se Ojnona vendarle zaveda, da si Paris ne bo premislil, saj ga ozmerja, da ravna lahkomiselnost (109–112). V verzih 113–124 Ojnona obnovi še Kasandrin preroško, ki jo je kot vsa druga znamenja, ki so ji napovedovala prihajajoče zlo, razumela prepozno, čeprav ji je to nakazala telesna reakcija. Parisa v nadaljevanju opomni na domnevno Helenino ugrabitev in ga poskusi tako še enkrat opozoriti na njeno nezvestobo (125–132), v naslednjih verzih pa dokazuje, da je tudi sama vreden »plen«, po katerem so segala božanstva, ne zgolj heroji, in je v tem torej celo boljša od Helene. Da bi še povečala razliko med njo in sabo, poudari svojo krepkost (133–144): ni se izognila samo Satirom, pač pa celo samemu gorskemu bogu Panu, ki jo je zasledoval po planotah. In ko jo je naposled poželed še Apolon, se mu je v nasprotju s Heleno upirala – njene nedolžnosti ni ugrabil zlahka, pač pa po dolgem boju, v katerem ga je Ojnona iznakazila. V nadaljevanju svoje pripovedi o posilstvu

10 Sergio Casali, »Enone, Apollo Pastore e l'amore immedicabile: giochi ovidiani su di un topos elegiaco,« *Materiali e discussioni per l'analisi dei testi classici* št. 28 (1992): 85–100, tu 87.

11 Bebergal, *A Student's Commentary*, 98.

zatrjuje, da ni želela sprejeti nobenih darov v zameno za svojo nedolžnost (seveda znova v nasprotju s Heleno, ki ji bo pripadel ves trojanski blišč), a ji je bog vendarle podaril čudodelno veččino in jo izučil v zdravilstvu (145–155). Z njo pa si vendarle ne more pomagati v svojih ljubezenskih mukah, saj jo lahko odreši edino Paris.

V zadnjih verzih (155–158) Ojnona Parisu zatrjuje, da ne bo povzročila prelivanja krvi kakor Helena, ter ga še zadnjič prosi, naj se vrne nazaj k njej in z njo preživi preostali čas. Ovidij je tako dal glas Ojnoni in poskrbel, da njena usoda ne bo ostala zamolčana, pač pa bo ostala tesno povezana s Parisom. Vemo namreč, da se Ojnonina »življenjska zgodba ne konča s tem pismom: viri ... nam poročajo, da bo prav Ojnona zagotovila Grkom ob napadu pomembno pomoč in se s tem maščevala, ker je bila zapuščena.«¹² V trojanski vojni bo naposled Paris ranjen, a ga bo Ojnona kljub svoji zdravilni sposobnosti pustila umreti. Če je bila ob Parisovem odhodu nemočna in pasivna žrtev, ki ni bila deležna niti pojasnila, kaj šele opravičila za njegovo dejanje, se bo sedaj prelevila v žensko, od volje katere bo odvisno Parisovo življenje – oziroma smrt.

OJNONA PARISU

[Svojemu Parisu, tudi če ta ne priznava, da njen je,
nimfa z idajskih planot v branje pošilja zapis.]¹³
No, ali bereš? Ti nova soproga¹⁴ to brani? Preberi!¹⁵
Ni zapisala teh črk roka, doma iz Miken,¹⁶
pač pa studenčna¹⁷ Ojnona, poznana po frigijskem gozdu,
strta o tebi ječim, dragi, če le dopustiš.

12 Alessandro Barchiesi, »Future Reflexive: Two Mode of Allusion and Ovid's *Heroides*,« *Harvard Studies in Classical Philology* št. 95 (1993): 333–365, tu 339.

13 Začetna verza sta v večini izdaj izpuščena.

14 Zanimivo, da je Ojnona uporabila latinski izraz *coniunx*, ki je za ženski spol večkrat rabljen slabšalno (navadno za označevanje samice pri parjenju – na zaničevalni ton opozarja zlasti Lucille Haley, »The Feminine Complex in the *Heroides*,« *Classical Journal* 20, št. 1 (1924): 15–25, tu 17), in ne bolj ustaljeni *uxor* – po drugi strani tudi Helena uporabi isti izraz zase (glej *Her.* 17.109). Morda želi s tem Ovidij le poudariti Ojnonino preprosto, »kmečko« naravo.

15 Ojnona ne želi zgolj, da Paris njeno pismo sprejme, ampak da ga natančno in v celoti prebere (latinsko *perlegere*).

16 Ojnona pomirja Parisa, da ne gre za Menelajevo ali Agamemnonovo pismo, ki bi mu napovedovala vojno, po drugi strani pa tudi ni Helenino.

17 Db. »Pégazovska«. Pégaz, »studenčni konj«, je v grški mitologiji krilati konj, ki se je rodil iz krvi Gorgone Meduze, ki jo je obglavi junak Perzej. Z udarcem svojega kopita naj bi na gori Helikon odprl »konjski izvir« Hipokrena, ki je navdihoval pesnike. Arthur K. Palmer (ur., *Ovid's Heroides: Vol 1&2*, Bristol: Bristol Phoenix Press, 1898) namesto izraza *Pegasis* uvaja druge, mdr. *Pedasis*, ki označuje ime kraja blizu Ide, kjer bi se morda Ojnona rodila, ali pa kar nimfo, vendar Bebergal trdi, da je patronim povsem na mestu (*A Student's Commentary*, 66).

Kdo od bogov nasprotuje s svojo močjo mojim prošnjam?¹⁸ [5]
 Mar me ovira zločin, da bi ostala s teboj?
 Mirno je treba prenesti vse, kar te zasluženno tare,
 če pa po krivem prispe, kazen prinese bolest.
 Nisi še bil med veljaki, ko sem se voljna možila
 s tabo jaz, nimfa, ki vir reka mogočna je moj. [10]
 Priamov sin si sedaj, a bil si (in to je resnica),¹⁹
 suženj, jaz, nimfa, pa šla rada sem v zakon s teboj.²⁰
 Večkrat sva v senci dreves počivala s čredo obdana,
 nudil ležišče tedaj travnik je z listjem prekrit.
 Večkrat je koča pritlehna pregnala svetlikasto ivje, [15]
 ko sva se ulegla na kup slame, na sveženj sena.
 Kdo ti je kazal planote, primerne za lov, in skalovje,
 kjer so poskrile ves svoj zarod mladičev zveri?
 Večkrat sem s tabo raztezala mreže na grobo spletene,
 večkrat sem gnala na lov pse preko širnih slemen.²¹ [20]
 Bukve še nosijo moja imena, kjer si jih vsekal,
 bere »Ojnona« se tam, kjer je zarezal tvoj nož.
 [Topol obstaja, spominjam se, raste na rečnatem bregu,
 spomnim se, da si prav nanj vpisal imeni obeh.]²²
 Kolikor zviša se deblo, naj zrastejo tudi imena. [25]
 Rastite, kvišku mi moj vzdignite slavni napis!²³
 Prosim te, živi, ti, topol, ki rasteš na robu obrežja,²⁴
 ti, ki na lubju imaš v brazde vrezan ta verz:²⁵
 »Če bi kdaj Paris Ojnono zapustil in dalje vdihaval
 zrak, naj priteče nazaj Ksantova²⁶ voda v izvir.«²⁷ [30]

18 V ozadju Parisove zveze so res bogovi, ni pa povsem jasno, kdo nosi največjo krivdo: Erida, Afrodita ali Zevs.

19 Db. »Naj ne bo strahu pred resnico«.

20 Očitno pretiravanje: Paris je bil pastir, ne pa suženj.

21 Pomenljiv je izraz za vrzel (lat. *macula*), ki lahko označuje tudi (sramoten) madež ali nečistost, kar namiguje na spolnost.

22 Nekateri izdajateli (npr. Palmer) ta dva verza izpuščajo oziroma ju označujejo kot popačena, ker Ojnona zameša vrsto drevesa z zapisom njenega imena (tako Knox). Bebergal pa v tem ne vidi zmede, saj je topol omenjen tudi nekaj verzov nižje (*A Student's Commentary*, 75).

23 Ovidij se poigrava z dvema pomenoma besede *titulus*, ki lahko označuje napis ali častno odlikovanje, slavo.

24 Morda je Ovidij izbral drevo ob reki z namenom, da bi znova izpostavil Ojnonin polbožanski izvor, a Bebergal opozarja, da je obstajal tudi kult Helene Dendritis »drevesne Helene« kot boginje narave. Če so bili Ovidijevi bralci seznanjeni s tem kultom, so lahko prepoznali ironijo v tem, ko Ojnona nagovarja drevesa in s tem Heleno kot njihovo zaščitnico (*A Student's Commentary*, 76).

25 V latinščini *carmen sicer* označuje pesem – morda *Pisma* kot celoto, lahko pa tudi (ljubezenski) urok oziroma napev, na kar namiguje vsebina vrezanega napisa.

26 Ksant je reka v Troji.

27 Paris je edini moški v enostranskih *Pismih*, katerega besede so zabeležene, hkrati pa je prvi mitološki junak dvojnih pisem – na ta način je Ovidij povezal oba sklopa pisem (Thea S. Thorsen,

Ksant, le pohiti nazaj, potočki,²⁸ tecite vzvratno!
 Paris lahko že vzdrži, da me zapustil je zdaj.
 Tistega dne je nesrečnici meni naznanil pogubo,
 tistega dne je prišla silna pozeba²⁹ strasti,
 dne, ko so Venera, Juno ter gola Minerva, dostojna [35]
 bolj v opremi za boj, k tvoji razsodbi prišle.³⁰
 Ko si govoril o tem, so osupli vzdrhtele mi prsi,
 mrzel me pot je oblił, streslo po trdih kosteh.
 Silen me strah je navdal,³¹ za nasvet povprašala sem starke,
 starce, ki dolgo živé: jasno so videli zlo. [40]
 Jelke podrete nato, razsekate bruna, ladjevlje
 čaka, da moder bo val zloščene čolne sprejel.
 V joku odšel si – vsaj tega, te prosim, nikar ne zanikaj.
 [raje se nove strasti, ne pa minule, sramuj!
 V joku zagledal si moje oči, kako se solzijo,] [45]
 V joku nato sva oba združila svoje solzé.³²
 Trta, privezana k brestu, ga níkdar tako ne ovije,
 kot so mi tvoje roké stisnile vrat v objem.
 Kolikokrat si bil spremstvu v posmeh s svojo tožbo, da veter
 stalno te tukaj drži – ta pa ugoden je bil. [50]
 Kolikokrat si po danem slovesu prišel po poljube,
 komajda zmogel si mi dati poslednji pozdrav.
 Sapa lahkotna napenja zdaj jadra, viseča na trdnem
 jamboru, morje kipi, ko ga veslač vzvalovi.³³
 Jaz pa, nesrečnica, spremljam s pogledom ladjevje³⁴ v daljavi, [55]
 kolikor dolgo lahko; pesek je moker od solz.

»Dating the young Ovid«, v: *Ovid's early poetry from single Heroides to his Remedia amoris* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 9–38, tu 30, op. 74).

- 28 Latinski izraz *lympha* lahko označuje vodo ali pa vodne nimfe.
- 29 Db. »zimsko neurje«. Bebergal in drugi komentatorji hvalijo ta verz, saj metafora lepo ponazarja razburkana čustva v ljubezni in služi kot kontrast prejšnji podeželski idili, kot jo je prikazala Ojnona (*A Student's Commentary*, 79).
- 30 Gre seveda za Parisovo sodbo. Po drugi različici mita naj bi Paris celo prosil boginje, naj se slečejo, da bi lahko tako bolje presodil, katera je najlepša (prim. Helenino pismo *Her.* 17.115). Zanimiva je omemba Minervine oziroma Atenine bojne opreme, ki že nakazuje na prihodnje boje: v trojanski vojni je na strani Grkov – morda se želi s tem maščevati Parisu, ker zmage ni prisodil njej? (Bebergal, *A Student's Commentary*, 79–80)
- 31 Db. »nisem se le malce zbala«. Čeprav ima Ojnona v drugih virih preroški dar, ga Ovidij ne omenja, saj se mora posvetovati z drugimi vidci. Očitno ji je Paris o sodbi pripovedoval selektivno, najverjetneje ji je tudi zamolčal o Afroditinem daru.
- 32 Nekateri izdajatelji verza 43 in 44 označujejo kot popačena oziroma ju izpuščajo (npr. Knox), saj v vsebini ne pridata nič bistvenega k pesnitvi.
- 33 Bebergal opozarja, da ladje očitno plujejo v naglici: v antiki so namreč pluli bodisi z vetrom bodisi z vesli, tukaj pa uporabljajo obe metodi (*A Student's Commentary*, 85).
- 34 Db. »jadra«.

Prosim zelene Nerejeve hčere,³⁵ da hitro se vrneš –
 hitro prišel bi zato, da me zares pogubiš.³⁶
 Mar si se vrnil na moje priprošnje, da k drugi odšel boš?!
 Joj, saj te vabim nazaj strašni rivalki³⁷ v korist! [60]
 Rt, ki naravno nastal je, zdaj zeva v neskončno globino
 (gora bila je nekoč), morskim vodam se ne vda.
 Prva od tu prepoznala sem jadra na tvojem ladjevju,
 v sebi čutila nagib, da čez valove bi šla,
 vtem ko oklevam, zasije škrlat na privzdignjenem premcu. [65]
 To me prestraši, saj ni ton, ki ga nosiš sicer.³⁸
 Čoln se približa, potisnjen od vetra, nasede na zemljo,
 vidim tuj ženski obraz, v meni trepeče srce.
 Kot da to ni že dovolj – čemu naj se brzdam v besnjenju?
 Ženska odvrtna³⁹ celo v tvojem naročju leži! [70]
 Jaz si tedaj svoje dojke razgalim, se tolčem po prsih,
 dalje si z nohti čvrstó solzen razbrazdam obraz.
 S tožbo in kriki napolnim presveto idajsko gorovje,
 solze ponese od tam v svoje votline zatem.⁴⁰
 Hélena naj se tako žalosti, objokuje naj vdovstvo,⁴¹ [75]
 sama naj to doživi, kar mi kot prva zada!

-
- 35 Nereide so bile morske nimfe. Najbolj znana med njimi je bila Tetida, Ahilova mati, ki je pozabila na svojo poroko s Pelejem povabiti boginjo Neslogo oziroma Erido, ta pa je z zlatim jabolkom zanetila prepir, ki je privedel do Parisove sodbe in posledično trojanske vojne – na to nezanimljivo dejstvo opozarja Bebergal (*A Student's Commentary*, 85–86). V tem, da Ojnona prosi za pomoč prav njih, je velika ironija.
- 36 Ann H. Rittenbaum opozarja na uporabo sedanjika, ki kaže na to, da je »prizor za Ojnono še kako živ: med opisovanjem ga namreč znova podoživlja« (*The Process of Grieving in Ovid's Heroides*, doktorska teza, Washington University, 1997, 99).
- 37 Latinski izraz *paelex* označuje ljubico, priležnico – bodisi Ojnona ne razume odnosa med njenim moškim in njegovo novo ljubeznijo, ki je zakonska žena, bodisi želi s tem izrazom očrtniti Heleno, ki je vendarle prešuštnica.
- 38 Škrlatna barva je bila zaradi svoje dragocenosti in dolgotrajnega postopka pridelovanja (izdelovali so jo namreč iz posebne vrste morskih polžkov, celoten proces pa je tekel več tednov) znamenje najvišjih slojev, zlasti kraljevih družin.
- 39 Bebergal opozarja na ironično rabo izraza *turpis*: Helena nedvomno ni »grda« v fizičnem, pač pa je sramotna v moralnem pomenu – vsaj z Ojnonine perspektive, ki do tega trenutka še ne ve, da sta Paris in Helena poročena. S tem še poveča kontrast med Helenino lepo zunanostjo in »grdim« obnašanjem, morda pa v svoji preprostosti sploh ne dojame zares nove realnosti (*A Student's Commentary*, 89).
- 40 Gre za tipično formulo, ki jo lahko najdemo tudi drugje v *Pismih* (npr. 10.15–16, 37–38 in 145–148), je pa sicer povezana s pogrebnim žalovanjem oziroma obrednim divjanjem (npr. na čast Kibeke, Vélike matere): morda s tem sedaj Ojnona nakazuje, da ima Parisa za mrtvega (tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 90).
- 41 Db. »da bo zapuščena žena«. Ojnona v tej zakletvi Heleni zaželi lastno usodo. Zanimivo, je da njeno ime omeni le na tem mestu – morda prav zato, ker to zahtevajo uroki (Howard Jacobson, *Ovid's Heroides*, (Princeton: Princeton University Press, 1974), 176–179, tu 186). Bralec ve, da se bo tudi ta prerokba uresničila, saj bo Ojnona naposled pustila Parisa umreti, Helena pa bo postala žena njegovemu bratu.

Zdaj ti ugajajo žene, ki gredo za tabo po širnem⁴²
 morju, pustijo vnamar svoje zakonske može,
 toda ko bil si še reven in čuval si črede na paši,
 revnemu žena je zgolj ena, Ojnona, bila. [80]
 Nič me ne mika bogastvo, ne gane me tvoja palača,
 niti da Priamu bom ena od tolikih snah,⁴³
 Priam že ne bi zavrnil, da nimfi postal bi sorodnik,⁴⁴
 Hekuba skrila ne bí, da sem ji snaha bila.
 Vredna sem, dalje želim si soproga⁴⁵ mogočnejši biti, [85]
 roke imam, ki se jim žezlo kraljevsko poda.
 Name s prezirom ne glej, ker sem s tabo ležala na listju
 bukve,⁴⁶ čeprav mi škrlat v postelji bolj pristoji.⁴⁷
 Moja ljubezen je varna: ne bo ti pripravila vojne,
 val ti privedel ne bo ladij, ki rušijo mir.⁴⁸ [90]
 Hčer Tindareja⁴⁹ na begu že iščejo z mrzkim orožjem:
 taka je dota, ki jo nosi prevzetna v tvoj dom.⁵⁰
 Če bi jo moral vrniti Danajcem, brat Hektor je tukaj,
 Deifob in Polidamant – prosi te tri za pomoč.⁵¹
 Kaj častivredni Anténor⁵² svetuje, povprašaj, kaj Priam, [95]
 njima je množica let dala življenjsko modrost.

42 Db. »odprtem«.

43 Priam naj bi imel celo do 50 sinov. Troja je v antiki veljala za izredno bogato mesto, polno dragocenosti, v Sparti pa sta nasprotno vladali vojaška disciplina in preprosto življenje. Helena bo v svojem pismu Parisu odkrito priznala, da je bogastvo Troje mamljivo (prim. *Her.* 16.95).

44 Db. »tast«. Ojnonino poreklo je po njenem mnenju dovolj plemenito, da postane del kraljeve družine, četudi je med rečnim bogom in Zevsom velika razlika. Vseeno si želi preprostega življenja (prim. 9–12).

45 Bebergal opozarja na anhronistično rabo latinskega izraza *matrona* tj. »poročena ženska« – gre namreč za popolnoma rimski koncept, ki ima močne moralne konotacije in ga Ovidij uporabi, da bi poudaril kontrast s Heleninim prešuštvovanjem (Bebergal, *A Student's Commentary*, 94).

46 Morda pod iste, na katere je Paris vrezal znamenja svoje ljubezni? (prim. verze 20–32)

47 Njena izjava morda nakazuje, da je pripravna (lat. *apta*) za posteljo in se s tem zadovolji s statusom ljubice (tako Peter E. Knox, ur., *Ovid Heroïdes, ad loc.*), verjetneje pa želi poudariti, da je tudi v postelji zelo izurjena in si zato zasluži odlikovanje, tj. škrlatno pregirnjalo (R. Alden Smith, »Fantasy, Myth, and Love Letters; Text and Tale in Ovid's *Heroides*«, v: *Oxford readings in Classical Studies: Ovid*, ur. Peter E. Knox, 217–237 (Oxford: Oxford University Press, 2006), 299).

48 Db. »maščevalnik«. Nanaša se na grško vojsko, ki se bo Parisu naposled maščevala za ugrabitev Helene.

49 Db. »Tindarida« tj. Helena.

50 Db. »spalnico«. Helenina dota je vojna (tako Palmer in Knox) oziroma tisoče ladij, ki prihajajo z njo in se omenjajo v verzu 90 (Bebergal, *A Student's Commentary*, 96).

51 Omenjeni so trije Parisovi bratje. Bebergal meni, da omemba Deifoba ni naključna in je izrazito ironična, saj bo prav on po Parisovi smrti vzel Heleno za svojo ženo (*A Student's Commentary*, 97).

52 Antenor je bil eden izmed trojanskih starešin, ki je Trojancem svetoval, naj Heleno čimprej posadijo na ladje in odpeljejo k njenemu možu (glej *Il.* 3). Ojnona se seveda ne zaveda ironije.

Slab je začetek,⁵³ če ugrabljena ženska prednjači pred domom,
 sram te naj bo, saj njen mož meč po pravici vihti.
 Če si razumen, ne misli, da zvesta ostane Spartanka,
 ki tako voljna je šla, hitro ti stekla v objem.⁵⁴ [100]
 Kakor zdaj mlajši Atrid⁵⁵ razglašča skrunitev zakonske
 zveze,⁵⁶ ves osramočen čustva do tujca trpi,
 enkrat tako boš sam tožil, nobena večšina ne more
 vzeti skrunitve nazaj, čednost⁵⁷ le enkrat odmre!
 Strastno te ljubi – tako je nekoč Menelaja ljubila, [105]
 zdaj pa naivnež je sam, prazno ležišče ima.⁵⁸
 Srečna Andrómaha,⁵⁹ ker se je z zvestim soprogom ženila,
 če bi posnemal ta⁶⁰ zgled, mene za ženo bi vzel.
 Vendar si lažji⁶¹ od listja, ko vlaga povsem mu usahne,
 suho, brez teže tedaj z vetrnim pišem leti. [110]
 V tebi še manjša je vsebnost teže kot v žitni konicu,
 ki se takoj posuši, kadar pripeka jo žge.
 Spomnim se, da mi je tole nekoč tvoja sestra zapela,
 las je razpetih bila, rekla preroško tako:⁶²
 »Kaj pa, Ojnona, počneš? Čemu seješ seme v pesek? [115]
 Morski obali ne bo vpreženi vol v korist!⁶³

53 Ugrabitev poročene ženske je slabo znamenje za Parisa, ki so ga ravnokar prepoznali za kraljevega sina.

54 Na ta očitek se odzove tudi Helena (prim. *Her.* 17.213-214).

55 Tj. Atrejev sin – to sta bila tako Menelaj kot njegov starejši brat Agamemnon.

56 Db. »(zakonske) postelje«. Zanimivo, da Ovidij tako v primeru Helene kakor maloprej Ojnone namiguje na dejavnosti v spalnici. Bebergal opozarja na večplastni pomen latinskega izraza *foedus*, »zveza, dogovor, prisega«: verjetno namiguje na prisego Heleninih snubcev, ki so tako potrdili, da bodo stali ob strani njenemu bodočemu možu, komurkoli bo pripadla njena roka (*A Student's Commentary*, 99).

57 Knox prevaja izraz *puđicitia* kot »nedolžnost«, a je vsebina v tem primeru protislovna, saj je Helena kot Menelajeva žena rodila hčer Hermiono, medtem ko je Ojnona nedolžnost izgubila z Apolonom. Ovidij je imel gotovo v mislih čednost v smislu zakonske zvestobe (Bebergal, *A Student's Commentary*, 99-100).

58 Db. »leži na praznem ležišču«. Prim. *Her.* 16.317, kjer se Paris Heleni pritožuje, da oba samevata vsak v svoji sobi.

59 Andromaha je bila Hektorjeva žena, ki je veljal za zglednega moža, sama pa bo po njegovi smrti postala sužnja Neoptolemu, Ahilovemu sinu, ki ji bo ubil Hektorja. Ironija je med tem, kar Ojnona o njej ve v času pisanja pisma in, tem, kar o poteku dogodkov ve bralec, ki je seznanjen s koncem trojanske vojne.

60 Db. »bratov« tj. Hektorjev.

61 Latinski izraz *levior*, »lažji«, se uporablja tudi v pomenu »lahkomiselni« oziroma »muhast«.

62 Omenjeni razpeti lasje so tipični pri opisu vidk in čarovnic, zanimivo pa je, da tudi Kasandra v svoji prerokbi uporabi poljedelsko metaforo. Kasandra je bila Parisova sestra, ki je zavrnila Apolonovo snubljenje. Ta jo je preklel s preroškim darom: čeprav je vselej govorila resnico, njenim prerokbam niso verjeli, dokler se niso uresničile.

63 Pregovorno za nesmiselno dejanje, ki ne obrodi sadov.

Grška junica⁶⁴ je tu, da tebe, tvoj dom, domovino
 zruši. Preženi jo! Joj! Grška junica je tu!
 Dokler je možno, zvrnite pod vodo nečisto⁶⁵ ladjevje!
 Joj, kako mnogo krvi Frigijcev pelje na njej!« [120]
 To je dejala in že so jo v divjem blaznjenju zgrabile
 služkinje, meni pa vtem vstali so svetli lasje.
 Meni nesrečni si rekla še zlasti resnično prerokbo,
 grška junica ima v lasti še mojo ravan.⁶⁶
 Tudi če res je izjemne lepote, je vendar nezvesta, [125]
 gost jo tako je prevzel, da zapustila je dom.⁶⁷
 Njo je nekoč že Tezej iz njenega doma ugrabil,
 če me ne vara ime, bil je res neki Tezej ...⁶⁸
 Naj ji verjamem, da željni mladenič je vrnil devico?
 Vprašal me, kje mi je vir vednosti: ljubim te – v tem. [130]
 Zlahka razglašal nasilje, z besedo ji krivdo prikriješ:
 mnogo je ropov bilo – sama je dala povod.⁶⁹
 Jaz pa, Ojnona, ostajam krepostna, četudi me varaš,
 saj bi na isti način zlahka te varala jaz.⁷⁰
 Mene iskali okretni so Sátiri⁷¹ z urnim korakom, [135]⁷²
 truma nasilna, (a jaz skrita sem v gozdu bila)
 Favn me je iskal z rogovjem na glavi, ovenčani z ostrim
 smrečjem, kjer Ida je vsa polna neskončnih slemen.
 Mene je vzljubil še Troje graditelj,⁷³ poznan po zvestobi,
 njemu pripadel je plen – mojo nedolžnost ima.⁷⁴ [140]

64 Tj. Helena. Kasandrin preroški dar je omejen na metafore. Tudi Ojnoni je Apolon podaril posebno večino, v tem primeru zdravilsko, a si z njo ni mogla pomagati pri ljubezenskih mukah (glej verz 138isl.).

65 Latinski izraz *obscaenus* pomeni »umazan, nespodoben«, pa tudi »zloglasen« in znova spomni bralca na Helenino prešuštvo.

66 V latinščini ima *saltus* lahko tudi seksualni pomen, označuje (zlasti žensko) osramje.

67 Db. »zavezniške« tj. »zakonske bogove«.

68 Pred Parisom sta Heleno v mladosti ugrabila Tezej in njegov prijatelj Pirithous.

69 Db. »ta, ki je bila že tolikokrat ugrabljena, se je sama ponudila ugrabitvi«. Ojnona želi s to trditvijo še bolj očrtniti Heleno, čeprav ta v svojem pismu Parisa celo res nagovarja, naj si jo prilasti s silo (*Her.* 17.185–188).

70 Manj verjetno je, da bi Ojnona imela namen varati Parisa, saj se ta sedaj ne bi zmenil za to; najverjetneje ima spet v mislih Heleno in njen nestanoviten značaj (Bebergal, *A Student's Commentary*, 109). Ta se na to odzove v svojem pismu (glej *Her.* 17.213–214).

71 Satiri so bili mitološka bitja, navadno povezani z Dionizom (bogom vina, zabav, divjaštva), ki so imeli človeški zgornji del telesa, spodaj pa kozjega. Navadno so naznanili prihod božanstva, v tem primeru Favna.

72 Verze 135–148 in 151–152 ima Palmer za nepristne, medtem ko jih večina uvršča v besedilo (tako npr. Knox), E. C. Kennedy (*The Heroides of Ovid: V, VII, X, XII, XIV*, St. Martin's Press, 1948) pa je izpustil zadnjih nekaj verzov.

73 Apolon: mesto naj bi postavil ob igranju na liro (prim. *Il.* 7).

74 Palmer je izločil to vrstico, češ da nasprotuje Ojnonini trditvi, da je krepostna (verz 133): to res velja za njeno zvezo s Parisom, poleg tega pa v naslednjih vrsticah zagotavlja, da se Apolonu

Ni je brez boja pridóbil, saj sem mu s prsti spulila
 kodre na glavi, nato z nohti razrila obraz.⁷⁵
 Nisem v zameno za rop hotela zlata in draguljev,
 res je sramota, če dar kupi dostojno telo.⁷⁶
 Sam je presodil, da vredna sem, da mi zdravilne veščine, [145]
 svoje darove preda, v moje roké položi.
 Vsako krepčilno zelišče, gomolj, uporaben za zdravstvo,
 ki se razrašča po vsem svetu, je moja posest.⁷⁷
 Bednica, ko bi le mogla z zelišči odpraviti čustva!
 Lastna umetnost pusti večšo me brez pomoči. [150]
 Sam iznajditelj zdravilstva⁷⁸ menda je ferejsko⁷⁹ govedo
 pasel, kot jaz prizadet, isti ga ogenj je gnal.⁸⁰
 Ti mi edini lahko prineseš zdravilo, ne daje
 zemlja ga, ki obrodi mnogo zeli, ne kak bog.⁸¹
 Zmoreš in vredna sem tega.⁸² Zaslužne se ženske usmili! [155]
 Nisem z Danajci prišla z meči, ki nosijo kri.
 Pač pa sem tvoja in s tabo mladostna sem leta delila,
 prosim, naj tvoja bom ta čas, ki je še preostal.

Polonca Zupančič
 Škofijska gimnazija Vipava
 polonca.etc@gmail.com

ni predala voljno, kot se je Helena Parisu, zato je njena krepost ostala neokrnjena. Njen opis posilstva je precej nasilen: latinski izraz *spolium* je vzet iz vojaškega besedišča in nakazuje na plen, ki ga vojaki s silo vzamejo poražencu. Verjetno je v ozadju Ojnonina želja po slavi, saj bi v nasprotnem primeru, torej če bi zamolčala posilstvo, ostala pozabljena (tako Deborah Lyons, *Gender and Immortality: Heroines in Ancient Greek Myth and Cult*. Princeton: Princeton University Press, 1996, 42).

- 75 Prim. z verzi 71–72, ko Ojnona zagleda Heleno: izgubo devištva objokuje enako kot izgubo ljubezni. Podobno v svojem pismu Helena predstavi svoje upiranje Tezeju (glej *Her.* 16.237).
- 76 Znova kontrast s Heleno, ki jo Ojnona predstavi kot povzpeticno, ki se žene za statusom in bogastvom (prim. verza 81–82).
- 77 Apolon tukaj nastopa v svoji običajni vlogi kot bog zdravilstva, pa tudi bolezní in kuge. Ironija je v tem, da bo zdravilna moč, ki jo podarja Ojnoni, še kako potrebna Parisu, ki ga bodo zastrupii – toda Ojnona mu bo odrekla pomoč.
- 78 Apolon.
- 79 Fere so bile grško mesto, v katerem je prebival Admet.
- 80 Nekateri komentatorji (Palmer, Knox) označujejo kot kasnejšo interpolacijo ta in naslednji verz, v katerem Ojnona omenja Apolonovo suženjstvo pri Admetu, češ da nima pomena v Ojnoninem pismu.
- 81 Znova je mišljen Apolon kot bog zdravilstva, hkrati pa tudi vsi ostali bogovi, ki ji kljub svoji vsemogočnosti ne morejo pomagati. Le Paris lahko ozdravi rano njenega srca – skrajno ironično, saj bo naposled prav on Ojnono prosil, naj sedaj ona ozdravi njega (prim. tudi *Her.* 16.94, kjer Paris uporabi enako misel, ko nagovarja Heleno).
- 82 Ojnona je prepričana, da je kot ženska storila vse v svoji moči, da bi si zaslužila njegovo zvestobo (prim. verze 13–20).